

In de kijker...

Vizier

Hondse Oorlog !

Wie herinnert zich nog dat Bella en Bertha, twee vergeten koeien op een verlaten boerderij aan het Belgische front, door het 2de bataljon van de Scots Guards als mascottes werden geadopteerd en in die hoedanigheid aan het overwinningstocht in Londen in 1919 deelnamen? Wie kent Nancy, de springbokmascotte van het 4de Zuid-Afrikaanse infanterieregiment, die met militaire eer in november 1918 in het kerkhof van Hermeton-sur-Meuse werd begraven? Wie weet vandaag nog dat het beertje Winnie, alvorens een bekende Disneyfiguur te worden, de mascotte van de 2de Canadese infanteriebrigade was?

Heel wat "BD's" (Bekende Dieren) dus in deze Eerste Wereldoorlog, maar we mogen ook zeker de "utilitaire" dieren niet uit het oog verliezen. Ondanks de ontwikkeling van nieuwe technologieën en gevechtstactieken mobiliseerde de "eerste moderne oorlog" naast de manschappen inderdaad ontelbare dieren. De paarden waren de essentie van de cavalerie en ze trokken eveneens de artilleriestukken voort op terreinen die voor motorvoertuigen ontoegankelijk bleken. De militaire

honden waren polyvalent: ze trokken machinegeweren, signaleerden het naderen van vijandelijke troepen, brachten informatie over de operaties naar de achterste linies over en speurden naar gewonden op het slagveld. Wanneer de telefoon- en telegrafielijnen onderbroken werden, brachten duiven de boodschappen ter bestemming. Kanaries verwittigden wanneer er gas vrijkwam bij het graven van tunnels en wanneer de krekels zwegen, wisten de soldaten dat er een aanval met gifgas op

Woord vooraf ...

Een aandachtige lezer gaf mij zijn verontwaardiging over de bijdrage "Schatten (sic) van het KLM" in de laatste Vizier te kennen. Daarin werd over de aankoop van de kepie van maarschalk Goering geschreven. In zijn ogen kon het hier allerm minst om een schat gaan en al helemaal niet over een tentoon te stellen relikwie, vermits het hoofddekseel door "een verstokte nazi" werd gedragen, "die nooit het minste berouw toonde". Dezelfde lezer vraagt zich ook af of we onze fondsen niet beter voor andere doeleinden zouden gebruiken, zoals de aankoop van souvenirs in verband met de slachtoffers, de verzetsleden, de helden van de overwinning. Ik wens hier zeker geen polemiek op te starten, maar graag zou ik er toch willen aan herinneren dat een museum

onlosmakelijk met zijn collecties is verbonden en dat het enkel doorheen zijn publiek bestaat. Ook heeft het een herinneringsplicht tegenover de toekomstige generaties. De reputatie van het KLM reikt ver over de landsgrenzen heen en is zelfs wereldwijd; ze berust onder andere op het belang en waarde van de uniformcollecties. Onze Duitse burens hebben ervoor gekozen om alle nazi-symbolen en -objecten te bannen. We hebben echter het gevoel dat deze verduistering een gevaarlijke onduidelijkheid inhoudt en denken dat de donkerste bladzijden uit de geschiedenis niet moeten en niet mogen verdoezeld worden. Als de aankoop van de kepie niets anders beoogt dan het aantrekken van een publiek gebrand op unieke... of sensationele stukken, dan zitten we inderdaad verkeerd en begeven we ons op een gevaarlijke helling. Neen! Het KLM voert een

coherente aankooppolitiek en wil een globale logica volgen. In dit bepaalde geval moet fase III van ons Europees Forum van Hedendaagse Conflicten, die de chronologische en scenografische draad bij de bevrijding zal oppikken, verplicht bij het proces van Neurenberg halt houden en op dat ogenblik zal het hoofddekseel uit zijn doos worden gehaald. Het zal dus in zijn onmenselijke context worden geplaatst, met de nodige wetenschappelijke en correcte informatie. "Als dit hoofddekseel absoluut tentoon moet worden gesteld... dan moet het aan de bezoekers van het KLM en in het bijzonder aan de jongeren, een duidelijke boodschap meegeven". Dat zijn nogmaals de woorden van onze geërgerde lezer en we kunnen er enkel mee akkoord gaan.

Dominique Hanson
Algemeen Directeur

komst was. Het dier was eveneens een bestaansmiddel: het leverde voedsel én kleding.

Vanaf september (en tot februari 2010) zal in het Koninklijk Legermuseum een nieuwe tijdelijke tentoonstelling over dieren in de Grote Oorlog lopen. Doorheen het verhaal van de dieren de oorlog van de mensen vertellen: zie hier het concept van *Hondse Oorlog!*

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, in 1914, speelt het dier een belangrijke rol in de Europese samenleving omdat het tegelijkertijd een bron van rijkdom én een werkkraft is. Van bij het begin van de vijandelijkheden wordt het dier, net zoals de mens, gemobiliseerd. Hoewel het tijdens de oorlog alomtegenwoordig en zelfs onmisbaar is, blijkt het dier na de strijd deze vooraanstaande plaats te hebben verloren. Het conflict is dus een scharniermoment in de verhouding tussen mens en dier.

Een tentoonstelling over dieren in de Grote Oorlog illustreert echter niet enkel die kentering. Door het gemeenschappelijke verhaal van mens en dier in de loopgraven of de bezette zones te vertellen, wordt evenzeer het conflict zelf toegelicht. En zo komt meteen onze geschiedenis in beeld.

De massale aanwezigheid van dieren binnen de strijdkrachten impliceert een hele rits beroepen: dierenarts, smid, zadelmaker, wagenmaker,... De enen verstrekken de nodige zorgen om over gezonde dieren te beschikken, de anderen vervaardigen het materieel waarmee ze hun militaire taken tot een goed einde kunnen brengen.

De dieren spelen niet enkel een praktische rol. Het zijn ook trouwe vrienden die de soldaten steun en soelaas in harde tijden bieden. Sommige worden regimentsmascottes die het onheil op afstand moeten houden. Maar tezelfdertijd werken de leefomstandigheden aan het front ook de verspreiding van ongedierte in de hand. Ratten, luizen vlooien, vliegen en muggen kunnen het de soldaat uiterst moeilijk maken.

De burgers zijn al evenzeer met de dieren verbonden. In bezet België hebben de opeenvolgende

opeisingen zware gevolgen voor de landbouw en de veeteelt. Het tekort aan producten van dierlijke oorsprong verplicht de Belgen om op een ander menu en op ersatz over te schakelen. De families moeten het dus met vervangproducten stellen en de meest onwaarschijnlijke "oorlogsrecepten" tieren welig in de kookboeken die tijdens de bezetting worden uitgegeven. Wol en leder worden uiterst schaars en de kledingsector moet zich aanpassen. De mensen geven het grootste deel van hun inkomens aan voedsel uit en nieuwe kleren schieten er noodgedwongen bij in. Vindingrijkheid is meer dan ooit aan de orde. Overgordijnen worden als jurken gerecycleerd, dekens krijgen een nieuw leven als mantel, tafelkleden worden lakens en luiers; schoenen worden van flexibele zolen en houten hielen voorzien.

Net zoals talloze soldaten hun oorlogsdagboeken publiceren, worden ook de avonturen van de soldaatdieren tijdens en na de oorlog verteld. De verhalen brengen een realistisch beeld van het dagelijkse leven van de soldaten en tonen ook aan dat de dieren een echte steun en toeverlaat voor de manschappen waren. Maar de vertellingen met gehumaniseerde dieren zijn eerst en vooral een middel om de natie te mobiliseren door op ietwat lichtvoetigere wijze over de Grote Oorlog te spreken.

Ten slotte is het dier niet enkel in de artistieke creaties van de soldaten maar vooral in de oorlogspropaganda aanwezig. Deze verdierlijkt de vijand: de protagonisten van het conflict worden doorheen het symbolische universum van het dierenrijk uitgebeeld. Het dier komt in de patriottistische emblemen voor en duidt de nationale identiteit aan: de Duitse arend, de Franse haan, het Britse luipaard, de Belgische leeuw. De vijand wordt dikwijls negatief voorgesteld: de Duitser wordt bijvoorbeeld met een varken vergeleken om zijn beestachtigheid en zijn vraatzucht in de verf te zetten. Deze afbeeldingen van dieren zijn op affiches, in perskarikaturen of op voorwerpen voor dagelijks gebruik te vinden en de boodschap wordt door iedereen begrepen. De voorstellingen zijn partijdig, onmenselijken de vijand of maken hem belachelijk. Zo tracht men de oorlog te rechtvaardigen en probeert men haatgevoelens aan te moedigen.

Onmiddellijk na de oorlog worden talloze herdenkingsmonumenten opgericht. Ze eren eerst en vooral de soldaten die hun leven voor de natie lieten, maar ook de dieren worden niet vergeten. Sommige illustreren de rol die deze in het leger hebben gespeeld, andere getuigen van het leed dat mens en dier hebben gedeeld. Soms worden dierlijke symbolen gebruikt, hetzij om een patriottistische boodschap over te brengen, hetzij om de heldedaden van een regiment of divisie te illustreren. Enkele monumenten zijn uitsluitend aan een dier gewijd: de duif (Brussel, Charleroi, Rijsel, Berlijn), het paard (Melbourne), de muizen en de kanaries als "vrienden van de sappeurs" (Edinburg). In 2004 huldigt Groot-Brittannië in Londen het *Animals in War Memorial* in, dat de bijdrage en de opoffering van dieren in de conflicten van de 20ste eeuw in de schijnwerper plaatst.

Hondse Oorlog! werd voor een familiaal publiek ontworpen, presenteert een ruime selectie collectieobjecten en laat heel wat ruimte voor interactiviteit. Jong én oud zullen de Eerste Wereldoorlog dus vanuit een onverwachte en vernieuwende invalshoek kunnen (her)ontdekken. Kom na de grote vakantie zeker eens langs!

Het KLM in Mexico

Tussen 1864 en 1867, de periode van het Mexicaanse keizerrijk van Maximiliaan en Charlotte (de dochter van Leopold I), bestaat er een bijzondere band tussen Mexico en België en met het regiment "Keizerin Charlotte" zijn er 1.500 Belgische vrijwilligers op Mexicaanse bodem aanwezig. De troepen klagen over erbarmelijke leefomstandigheden, maar de officieren, die op wapenfeiten uit zijn, betreuren de monotonie van hun dagelijkse bestaan. Hun klaagliederen komen de keizer goed van pas. Hij stuurt de manschappen spoorwegs naar Michoacan, om de republikeinse "rebellens" van Juarez te gaan bestrijden. De vuurdoop wordt een waar desaster. Op 11 april 1865 worden de Belgen in Tacambaro in een hinderlaag gelokt. Vijf uur lang weten ze de bestormingen van 3.500 republikeinen af te slaan, maar moeten zich ten slotte toch overgeven. Ernest Chazal (oudste zoon van de Minister van Oorlog) en zes andere officieren verliezen het leven. Drie maanden later nemen de Belgen op dezelfde plaats wraak. De lange mars naar de noordelijke grens doorheen de woestijn en de strijd tegen de guerrilla rond Monterrey zijn de laatste markante feiten uit deze campagne.

In 1866 kan de keizer op geen enkele buitenlandse of financiële steun meer rekenen. Eén helft van het Belgische regiment keert in januari 1867 naar Europa terug, de andere helft blijft ten dienste van Maximiliaan, tot aan zijn dood in juni 1867. Tot zo ver de historische feiten.

Ter gelegenheid van de Belgische handelsmissie naar Mexico in maart 1867 werd ook aan het KLM gevraagd om aanwezig te zijn met een selectie uit de verzamelingen.

In de residentie van de Belgische ambassadeur werd een tentoonstelling opgezet met unieke documenten, foto's en eretekens over het keizerrijk, alsook de tuniek van de in Mexico gesneuvelde kapitein Chazal.

In het federale parlement van de Mexicaanse Staat was het KLM eveneens prominent aanwezig op de tijdelijke tentoonstelling *België-*

Mexico, ontmoeting en weerzien, die door Prins Filip en Prinses Mathilde werd ingehuldigd.

Deze tentoonstelling was een initiatief van de Belgische ambassade in Mexico, in samenwerking met de universiteit van Mexico. Informatiepanelen toonden de verschillende verzamelingen en de topstukken van ons Museum. Daarnaast gaf een selectie van Belgische militaire hoofddeksels van de 19de eeuw tot heden de bezoekers een idee van de diversiteit van onze collecties.

Daar in 2010 het *Bicentenario* van Mexico wordt gevierd (dat is de 200ste verjaardag van de onafhankelijkheid van deze voormalige Spaanse kolonie) wordt met de organisatoren onderzocht of een verdere samenwerking tussen het KLM en Mexico mogelijk is. Hierbij wordt door Mexico gedacht aan een tentoonstelling in het naburige Morelia, de hoofdstad van de deelstaat Michoacan, waar de Belgische vrijwilligers actief waren.

Wordt ongetwijfeld vervolgd... en *Vizier* houdt u op de hoogte!

Schatten van het KLM

Elk jaar voegt het Museum honderden vuurwapens aan de inventaris toe. Soms zitten daar echt uitzonderlijke stukken tussen. Dit is er zo eentje.

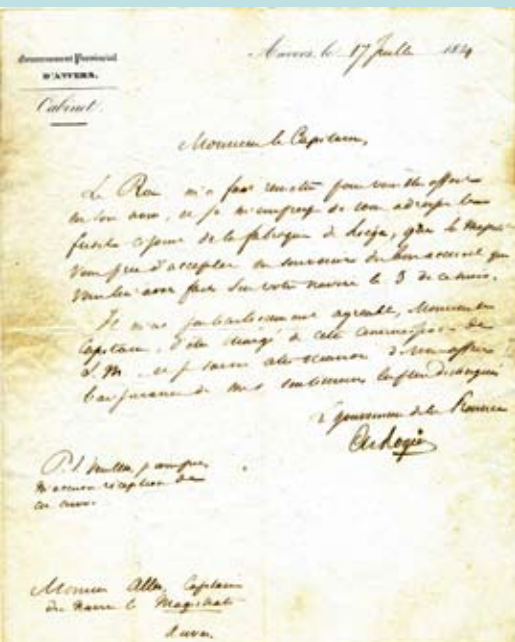
Op vraag van Koning Leopold I overhandigt de gouverneur van de provincie Antwerpen Charles Rogier (één van de stichters van België) op 17 juli 1839 een wel heel bijzonder geschenk aan kapitein Allen, de commandant van het Engelse schip *Magistrate* dat in de haven van Antwerpen ligt aangemeerd: een prachtig jachtgeweer vervaardigd door J.B. Rongé en zoon uit Luik, in een luxueus koffertje met alle bijhorende accessoires. Het fraaie geschenk is het vervolg op het officiële bezoek aan de *Magistrate* door de vorst op 3 januari van datzelfde jaar.

Het hoge bezoek is voor kapitein Anthony Allen ongetwijfeld een grote eer. Op 6 juli schrijft zijn broer John (die het koninklijke bezoek eveneens meemaakte) een ontroerde brief aan hun moeder en enkele dagen later verschijnt in de pers (waarschijnlijk in de *Times*) een lovend artikel.

Het hoeft ons niet te verwonderen dat onze eerste vorst een Engels schip voor zijn bezoek uitkoos. Hij had immers familiale banden met de jonge Koningin Victoria die hem ten zeerste bewonderde. Daarenboven was 1839 een belangrijk jaar voor ons land, vermits Nederland de blokkade op de Schelde net had opgeheven en eindelijk bereid was het Belgische paviljoen te erkennen. De Koning had ook overzeese dromen voor België. Er dienden dus een civiele en een militaire vloot in het leven te worden geroepen. De haven van Antwerpen speelde uiteraard een belangrijke rol in de Belgische kolonisatie van Afrika op het einde van de 19de eeuw.

Het jachtwapen heeft twee lopen in juxtapositie en een percussieslot dat met een kwikfulminaatslaghoedje werkt; het is van buitengewone kwaliteit. Het geweer werd waarschijnlijk nooit gebruikt, de accessoires evenmin en we hebben hier ook met een uitstekende conservatie te maken. Nog zeldzamer is het feit dat het wapen vergezeld is van verschillende documenten over herkomst en schenkingsomstandigheden. Het geheel is werkelijk een topstuk in onze collecties en in ons nationale erfgoed. (inv. 200700813).

Korea kreeg de hulp van Chinese troepen, Zuid-Korea van een grote internationale legermacht onder het mandaat van de Verenigde Naties. Ook België stuurde een gevechtsbataljon. Meer dan drieduizend Belgische vrijwilligers vertrokken naar Korea. Meer dan honderd Belgen lieten er het leven. Naar aanleiding van de 60ste verjaardag van het vertrek van onze troepen naar Korea, plant het KLM in 2010 een tijdelijke expo over de BUNC (*Belgian United Nations Command*). Onze collectie vertoont echter nog hiaten en daarvoor zijn we op zoek naar uniformen, uitrusting, foto's en allerlei memorabilia uit deze "vergeten oorlog".

Wij hopen dat u ons kan helpen! We bekijken de Koreaanse oorlog in al zijn aspecten: van de slecht zittende "Engelse Laurel-Hardy teljoor" tot de *United Nations Service Medal* die na de oorlog aan de veteranen werd uitgereikt. Misschien ligt er op uw zolder nog een vergeten doos vol herinneringen en die zou ons wel eens van nut kunnen zijn ...

Naast de tastbare voorwerpen zijn we ook op zoek naar verhalen. Verhalen over de oorlog in Korea,

maar eveneens over de opleiding, de reis en de terugkomst. Niet alleen de grote lijnen, maar ook de faits divers en de persoonlijke herinneringen over wat er toen allemaal is gebeurd. Was u erbij? Neem contact met ons op en zorg ervoor dat uw verhaal niet verloren gaat... Voor meer informatie, bel of mail vrijblijvend naar: 02/7377913 of BUNC@klm-mra.be of kom eens langs in het Museum !

Agenda

- vanaf september : tijdelijke tentoonstelling "Hondse oorlog!"
- 16-17 juli en 6-7 augustus : zomerstage Educatieve Dienst
- 5 juli : airshow Koksijde
- 11-12 juli : Marinedagen in Zeebrugge

Wist u dat...

- Alle kinderen tussen 7 en 12 kunnen tijdens *Dier in het Vizier* kennis maken met Pipo, Jackie, Pitoe, Spike of Big Tom. De zomerstage van de Educatieve Dienst (16-17 juli en 6-7 augustus) vertelt immers de adembenemende avonturen van deze viervoetige en gevleugelde helden uit de Eerste Wereldoorlog doorheen een bezoek aan de tentoonstelling *Hondse oorlog!*, een ontmoeting met de honden van de kenneleerheid, een uitstap naar poppentheater Toone, een knutselatelier, enz. Wees er als de kippen bij! Reservatie verplicht via 02/ 737 79 07 of sandra.verhulst@klm-mra.be.

- In de jaren vijftig woedde op het Koreaanse schiereiland een bloedige oorlog tussen Noord en Zuid. Noord-

Info

Adres :
Koninklijk Museum van het Leger
en de Krijgsgeschiedenis
Jubelpark 3
B-1000 Brussel

Toegang :
gratis

Open :
van dinsdag t.e.m. zondag
van 9u tot 12u en van 13u tot 16u45
De Luchtvaarthal en de cafetaria
blijven open van 12 tot 13 uur.

Gesloten :
Elke maandag, 1 januari, 1 mei,
1 november, 25 december,
verkiezingsdagen.

Onthaal / Info :
Tel. : 02/ 737 78 33
Fax : 02/ 737 78 02
<http://www.legermuseum.be>
e-mail : infocom@klm-mra.be

Telefooncentrale:
Tel. : 02/ 737 78 11

Educatieve Dienst:
Dr. Christine Van Everbroeck
Tel. : 02/ 737 79 07
Fax : 02/ 737 78 02
e-mail : christine.van.everbroeck@klm-mra.be

Documentatiecentrum :
Anne Godfroid
Tel. : 02/ 737 78 79
Fax : 02/ 737 78 02
e-mail : cdoc.klm-mra@klm-mra.be

Verantwoordelijke uitgever:
Dominique Hanson
Directeur-Generaal
Tel. : 02/ 737 78 00
Fax : 02/ 737 78 02
e-mail : dominique.hanson@klm-mra.be

ISSN 1378-370X

.be

Ce numéro est disponible en français sur demande.